

Yayın Geliş Tarihi / Received: 26.07.2025

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 06.09.2025

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

Tekin, Burak, "Uluslararası Adalet Divanı'nda Görülen Güney Afrika-İsrail Davasına Türkiye'nin Müdahillik Başvurusu: İsrail'in Olası Savunmalarına Yönelik Temel Hukuki Argümanlar". *Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History* 26, (2025): 29-66.

ULUSLARARASI ADALET DİVANİ'NDA GÖRÜLEN GÜNEY AFRIKA-İSRAİL DAVASINA TÜRKİYE'NİN MÜDAHİLLİK BAŞVURUSU: İSRAİL'İN OLASI SAVUNMALARINA YÖNELİK TEMEL HUKUKİ ARGÜMANLAR

29

Doktora Adayı Burak TEKİN

Öğretim Görevlisi, Uluslararası Fınal Üniversitesi, Hukuk Bölümü, Hukuk Fakültesi
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5957-9094>
DOI: 10.54842/ustich.1751390

Öz: Bu çalışma, Türkiye'nin, Güney Afrika'nın İsrail'e karşı açtığı ve halen Uluslararası Adalet Divanı nezdinde görülmekte olan soykırım davasına yönelik müdahale başvurusunu konu edinmektedir. Türkiye, 26 Haziran 1945 tarihli UAD Statüsü'nün 63. maddesine dayanarak müdahil sıfatıyla davaya katılmak üzere başvurmuştur. Belirtmek gerekir ki çalışmamız, bahse konu müdahale beyanının tam bir analizini sunmayı amaçlamamaktadır. Çalışmanın amacı, genel hatlarıyla, Türkiye'nin müdahale talebinin arkasında yatan hukuki gayeyi, ilgili Sözleşme maddelerinin yorumuna ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve İsrail'in Divan önünde gerçekleştirmesi muhtemel savunmalarına karşı hangi hukuki tezlerin ileri sürüldüğünü açıklığa kavuşturmaktır. Türkiye, müdahale beyanında, meşru müdafaa

hakının soykırım suçunu haklı göstermek amacıyla kullanılmasının uluslararası hukuk bakımından kabul edilemeyeceğini savunmaktadır. İkinci olarak ise, İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki askeri operasyonlarının, bölgedeki işgalin halen devam etmesi nedeniyle, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte Türkiye, özellikle soykırım kastının ispatı, soykırımı önleme yükümlülüğünün ve soykırımı cezalandırma yükümlülüğünün kapsamı ile devletlerin sorumluluğu gibi temel hususlara ilişkin kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuştur. Nihayetinde 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinin dar yorumu kabul edildiğinde dahi davalı İsrail'in soykırım suçunu işlemekte olduğuna dair somut delillerin varlığına işaret edilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin müdahalesi, Uluslararası Adalet Divanı nezdindeki yargılamada Sözleşme'nin yorumuna katkı sunarak suçun bağlamsal unsurlarına ilişkin önemli hukuki perspektifler ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Soykırım, Soykırım Sözleşmesi, UAD, Davaya Müdahale, Devletin Sorumluluğu

TÜRKİYE'S APPLICATION FOR INTERVENTION IN THE CASE OF SOUTH AFRICA V. ISRAEL BEFORE THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE: CORE LEGAL ARGUMENTS AGAINST ISRAEL'S POTENTIAL DEFENSES

Abstract: *The present study focuses on Türkiye's declaration of intervention before the International Court of Justice (ICJ) in the ongoing proceedings initiated by the Republic of South Africa against Israel concerning allegations of genocide. Türkiye has sought to participate in the case not as a party to the dispute but in the capacity of an intervening State under Article 63 of the Statute of the ICJ, dated 26 June 1945. It should be noted that this study does not aim to provide a comprehensive analysis of the intervention declaration in question. The objective of this study, in general terms, is to analyse the legal motivations that underpin Türkiye's intervention, to present its views regarding the interpretation of the relevant provisions of the Convention and to elucidate the legal positions advanced by Türkiye in response to the potential defences that may be raised by Israel before the Court.*

Türkiye argues that the right of self-defence cannot be invoked under international law to justify acts constituting genocide. Secondly, it contends that Israel's military operations in the Gaza Strip cannot be regarded as acts of self-defence within the meaning of Article 51 of the Charter of the United Nations, on the grounds that the occupation of the territory is ongoing. In addition, Türkiye has presented comprehensive assessments particularly concerning the establishment of genocidal intent, the obligation to prevent genocide, the obligation to punish genocide, and issues of state responsibility. Ultimately, even when a restrictive interpretation of the relevant provisions of the 1948 Genocide Convention is adopted, it has been indicated that there exists concrete evidence that the Respondent, Israel, is committing the crime of genocide. In this particular context, the intervention of Türkiye before the ICJ e has two principal aims. Firstly, it is intended to contribute to the interpretation of the Convention. Secondly, it is designed to offer significant legal perspectives on the contextual elements of the crime.

Keywords: *Genocide, Genocide Convention, ICJ, Intervention in Proceedings, State Responsibility*

Giriş

Güney Afrika, 29 Aralık 2023'te Uluslararası Adalet Divanına¹ (UAD), İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarının 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi²'nden doğan yükümlülüklerini ihlal ettiği iddiasıyla başvuruda bulunmuştur. Güney Afrika, İsrail'in Filistin halkına yönelik saldırılarının 1948 tarihli BM Soykırım Sözleşmesi kapsamında soykırım teşkil ettiğini, İsrail'in Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini ihlal ettiğini öne sürmüş ve UAD'den İsrail aleyhine geçici tedbir kararı verilmesini talep etmiştir.³ Alınan geçici tedbir kararının ardından Türkiye ve diğer birçok devlet davaya müdahil olmak için Divan'a başvuruda bulunmuştur.⁴

Türkiye, Soykırım Sözleşmesine taraf devlet sıfatıyla, UAD statüsü Madde 63 kapsamında sunduğu müdahale beyanı ile uyuşmazlığın çözümü için ölçü alınacak uluslararası andlaşmanın ilgili hükümlerinin -sunmuş olduğu tezler doğrultusunda- yorumlanmasına katkı sağlama amacı gütmektedir. Satatünün 63. maddesi, çok taraflı uluslararası andlaşmaların yorumuna veya uygulanmasına dair uyuşmazlıklarda, davanın doğrudan tarafı olmayan lakin ilgili andlaşmaya taraf olan devletlere, sözleşmenin hükümlerinin nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin yaklaşımlarını müdahil olarak Divan'a sunma hakkı tanımaktadır.⁵

1 Metin içerisinde kısaca "UAD" olarak ifade edilecektir.

2 Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (Türkçe Çeviri)*, erişim 1 Eylül 2025, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093827bm_11.pdf. Metin içerisinde kısaca "Soykırım Sözleşmesi" olarak ifade edilecektir.

3 ICJ, *Application Instituting Proceedings*, Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (South Africa v. Israel), 166, paras. 111-116, 28 December 2023, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20231228-app-01-00-en.pdf>.

4 ICJ, *Declaration of Intervention of Türkiye*, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel), 7 August 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240807-int-01-00-en.pdf> ; Kolombiya, Libya, Meksika, İspanya, Türkiye, Şili, Maldivler, Bolivya, İrlanda ve Küba, Belize ve Filistin. Nikaragua müdahale talebini geri çekmiştir. Bkz. International Court of Justice, Press Release: Nicaragua withdraws its Application for permission to intervene in the proceedings, Press Release No: No. 2025/15, April 3, 2025

5 Yücel Acer, "Türkiye'nin Soykırım Davasına Müdahillliği ve Yansımaları," *SETA*, 2 Mayıs 2024, <https://www.setav.org/odak-odak-turkiyenin-soykirim-davasina-mudahilligi-ve-yansimlari>.

Çalışmanın ilk bölümünde, UAD Statüsü'nün 62. ve 63. maddelerinde düzenlenen iki farklı müdahale kurumunun işlevi ve amacı incelenecektir. İkinci bölümde ise Türkiye'nin, Statü'nün 63. maddesine dayanarak davaya müdahale tercihinin belirleyen gerekçeler ele alınacaktır. Bu çerçevede, 62. ve 63. maddeler kapsamında öngörülen müdahale yollarının kabul edilebilirlik kriterleri ile UAD'nin benimsediği kabul edilebilirlik standardı mukayeseli olarak incelendiğinde, Türkiye'nin 63. madde uyarınca müdahale beyanında bulunmasının isabetli bir stratejik tercih olduğu savunulacaktır.

Son bölümde ise, Türkiye'nin UAD'ye sunduğu müdahale beyanında yer alan temel hukuki argümanlar incelenecektir.⁶ Ancak, bu çalışmanın kapsam sınırlamaları nedeniyle söz konusu beyanın ayrıntılı bir hukuki analizinin sunulması hedeflenmemektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin Sözleşme'nin ilgili maddelerinin yorumuna katkıda bulunmak amacıyla ileri sürdüğü temel argümanlar genel hatlarıyla değerlendirilecektir. Bu bağlamda, meşru müdafaa hakkının soykırım suçunu haklılaştırmak amacıyla kullanılamayacağına ilişkin argüman ile İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki askeri operasyonlarının, devam eden işgal nedeniyle Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi kapsamında meşru müdafaa hakkı olarak değerlendirilemeyeceğine dair argüman ortaya konacaktır. Bu doğrultuda, soykırım kastının ispatı, soykırımı önleme yükümlülüğü, soykırımı cezalandırma yükümlülüğü ve devletin sorumluluğu gibi büyük öneme sahip hususlar bakımından Türkiye'nin getirdiği yorumların, Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasına yaptığı katkı açıklığı kavuşturulacaktır.

1. UAD Statüsü Kapsamında Davaya Müdahillik Kurumu

Uluslararası yargılama doğası gereği iki taraflıdır; ancak giderek artan karşılıklı bağımlılık içinde, bir uluslararası yargı kararı üçüncü bir devletin hak ve menfaatlerini etkileyebilir. Bu durum, üçüncü bir devletin hak ve menfaatlerinin nasıl korunabileceği sorunu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, UAD Statüsü uyarınca, devletlerin bir

6 Türkiye'nin müdahale başvurusunu odak noktasına alan yakın tarihli bir çalışma için bkz. Osman Ögütçü, "Turkey's Legal Contribution to the South Africa v. Israel Case: An Analysis within the Framework of Article 63 of the ICJ Statute," *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2025, <https://doi.org/10.34230/fiad.1650828>

davaya müdahil olabilmesi iki ayrı hükme dayanmaktadır.⁷ Bunlardan ilki, Statü'nün 62. maddesi olup, bu düzenleme çerçevesinde bir devlet, yargılamanın sonucunda verilecek karardan “hukuki nitelikte bir menfaatinin” etkilenebileceğini ileri sürerek ve bu iddiasını somutlaştırarak davaya müdahale talebinde bulunabilmektedir. Başka bir ifadeyle, bir devlet, davadaki hükmün kendi hukuki menfaatleri üzerinde etkili olacağını değerlendiriyorsa, 62. madde kapsamında davaya müdahale talebini Divan’a iletebilecektir.⁸ Divan, söz konusu talebin gerekli kabul edilebilirlik koşullarını taşıyıp taşımadığını değerlendirir ve takdir yetkisi kapsamında talebi kabul edip etmemek konusunda karar verir.⁹ Bu kapsamda devletler için anılan madde kapsamında iki ayrı müdahale yolu düzenlenmiştir: taraf olarak müdahale talebi ve taraf olmadan müdahale talebi. Davaya taraf olarak müdahale kurumu Statü'nün 62. madde lafzında açık bir şekilde düzenlenmemiş olmasına karşın¹⁰ UAD içtihadıyla böyle bir müdahale yolunun varlığı kabul görmüştür.¹¹

Divan, 62. madde kapsamında üçüncü devletlerin “*taraf olarak müdahale*” taleplerini kabul edilebilirlik koşulları yönünden yüksek bir eşikle ve üç aşamalı bir değerlendirmeye inceler. İlk olarak başvuran devlet, davaya katılmayı gerektiren hukukî nitelikte bir menfaatinin (*interest of a legal nature*) veya hakkının bulunduğunu ve bunun esasa ilişkin karardan etkilenebileceğini somutlaştırmalıdır. İkinci olarak

7 Tanaka, Yoshifumi. *The Peaceful Settlement of International Disputes*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 206; KOLB Robert, *The International Court of Justice*, Hart Publishing, 2013, s. 695.

8 Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, 26 Haziran 1945, m. 62, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın eki, <https://www.icj-cij.org/en/statute> (Erişim: 22 Temmuz 2025); Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening) Application by Nicaragua for Permission to Intervene, Judgment of 13 September 1990, ICJ Reports 1990, p. 133, para. 97.

9 KOLB, *The International Court of Justice*, s. 695.

10 Hugh W. A. Thirlway, *The Law and Procedure of the International Court of Justice: Fifty Years of Jurisprudence*, vol. II (Oxford: Oxford University Press, 2013), p. 1840; Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia) (Application by Honduras to Intervene) (Judgment of 4 May) [2011] ICJ Rep 432, para 27. Kolb, Statünün 62. maddesinin tek başına davaya taraf olarak müdahale için dayanak oluşturduğu görüşüne eleştirel yaklaşmaktadır. Yazara göre yargı yetkisi/dava açma hakkının varlığı ve UAD İçtüzüğü Madde 47’de düzenlenen davaların birleştirilmesi koşullarının da taraf olarak müdahale talebinin değerlendirilmesi aşamasında göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bkz. KOLB, *The International Court of Justice*, 702.

11 See Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia) (Intervention Honduras) (Diss Op Abraham) 452.

müdahalenin meşru bir amaca (*object of the intervention*) hizmet ettiğini ortaya koymalıdır; bu unsur, her dosyada somut olarak incelenmektedir ve talep ile görülen dava arasındaki bağın yeterliliğini test etmektedir. Üçüncü olarak, başvuran devlet, davanın tarafları ile arasındaki -var olduğunu öne sürdüğü- dava açma hakkının/yargı yetkisinin (*jurisdictional link*) varlığını göstermeli¹² veya tarafların müdahil olma talebi yönünden açık rızasını temin etmelidir.¹³ Taraf sıfatıyla müdahale talebi kabul edilen devlet, ilgili menfaatlerine ilişkin karar verilmesini talep edebilir ve Divan'ın vereceği hükümle bağlı olur.¹⁴ “*Taraf olmadan bulunulan müdahale*” talepleri yönünden ise talepte bulunan devlet, önce hukukî nitelikte bir menfaat veya hak ileri sürmeli ve bunun karar ile etkilenebilir olduğunu ortaya koymalıdır. Ardından müdahalenin meşru bir amaç taşıdığı gösterilmelidir; bu değerlendirme her başvuru ve dava özelinde yapılır. Son olarak yargı yetkisinin aranıp aranmayacağı meselesi gündeme gelmektedir. Bu hususta “taraf olarak müdahale” taleplerinin değerlendirilmesinden farklı olarak Divan, m. 62'nin lafzı uyarınca taraf olmayan müdahale bakımından böyle bir ilişkinin zorunlu olmadığını kabul etmiştir.¹⁵ Taraf olmadan müdahil olan devlet, Divan'ın hükmüyle bağlı değildir.¹⁶ Buna karşılık, taraf olarak müdahale bakımından yargı yetkisinin varlığı şartı geçerliliğini sürdürmektedir.¹⁷

UAD, Statü m. 62 kapsamında üçüncü bir devletin davaya taraf olarak müdahalesi için yüksek bir eşik öngören yerleşik bir içtihat geliştirmiştir.

12 Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes*, s. 206;

13 Brown, Chester, and Rhys Carvosso. “Chapter 29: The interplay between substantive and procedural law in the settlement of international disputes”. In *Research Handbook on International Procedural Law*, (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024) accessed Sep 3, 2025, <https://doi.org/10.4337/9781788970792.00043>

14 Bkz. *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, *Application by Honduras for Permission to Intervene* (Judgment) [2011] ICJ Rep. 420, s. 429, para. 18; Hugh Thirlway, *The International Court of Justice* (Oxford: Oxford University Press, 2016) p. 182 ; Thirlway, *The Law and Procedure*, Vol. I p.1068.

15 Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes*, 206; Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v Honduras) (Application by Nicaragua to Intervene) (Judgment of 13 September) [1990] ICJ Rep 92, 135; Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia) (Application by Honduras to Intervene) (Judgment of 4 May) [2011] ICJ Rep 420, 432; Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court, 1920–2005* (Brill 2006) vol III, sec 356, 1443–4; Paolo Palchetti, ‘Opening the International Court of Justice to Third States: Intervention and Beyond’ (2002) 6 MaxPlanckYrbkUNL 139, 142; Kolb, 696–7.

16 Thirlway, *The International Court of Justice* (2016), p. 182. See also Thirlway, *The Law and Procedure*, Vol. I p.1068.

17 Bkz. Dipnot no 15.

Bu nedenle, 62 uyarınca “*taraf olmadan müdahale talebi*” mahiyetinde sunulan taleplerin yalnızca üçü UAD tarafından kabul edilmiştir.¹⁸ Günümüze dek herhangi bir devletin taraf olarak müdahale talebinin UAD tarafından kabul edildiği bir örnek ise bulunmamaktadır.¹⁹

UAD statüsü madde 63 temelinde gerçekleştirilen, çok taraflı antlaşmaların yorumuna ilişkin müdahale kavramı ise, 1899 ve 1907 tarihli Lahey Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü Sözleşmeleri’ne kadar uzanmaktadır. Bu fikir, 1920’de Uluslararası Daimî Adalet Divanı (UDAD) Statüsü’nün 63. maddesine dahil edilmiş ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD) Statüsü’nde aynı hüküm korunmuştur. 2019 yılına kadar UDAD ve UAD içtihadında 63. madde uyarınca dört müdahale örneği bulunmaktadır.²⁰ Çalışmamıza konu Güney Afrika -İsrail davasında ise Statü’nün 63. maddesi, çok taraflı uluslararası sözleşmelerin yorumuna veya uygulanmasına dair uyuşmazlıklarda, davanın doğrudan tarafı olmayan fakat ilgili sözleşmeye taraf olan devletlere, sözleşmenin hükümlerinin nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin yaklaşımlarını Divan’a sunma imkânı tanır. Bu müdahale biçimi, Statü’nün 62. maddesinde öngörülen takdirî müdahaleden farklı olarak, taraf devletlere tanınmış bir hak niteliğindedir.²¹ 63. madde kapsamında müdahalenin başlıca unsurları şu şekilde özetlenebilir:

Birinci olarak, Statü m. 63(2)’de açıkça ifade edildiği üzere, kendisine bildirim yapılan her devletin 63. madde uyarınca müdahale etme

18 *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v. Honduras), Application by Nicaragua to Intervene* (Judgment) [1990] ICJ Rep. 92; *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria, Application to Intervene* (Order of 21 October 1999) [1999] ICJ Rep. 1029; *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy), Application for Permission to Intervene* (Order of 4 July 2011) [2011] ICJ Rep. 494.

19 Brown and Carvosso, *The Interplay between Substantive and Procedural Law*, 432; Nikaragua’nın Güney Afrika-İsrail davasında madde 62 kapsamında müdahil olma talebini Divan’a sunduğu, Filistin’in ve Belize’nin ise hem 62. madde hem 63. madde kapsamında başvuruda bulundukları bilinmektedir. Anılan devletlerden yalnızca Nikaragua taraf olarak müdahil olma talebinde bulunmuştur. Lakin Nikaragua sunmuş olduğu müdahale talebinden dönmüştür. International Court of Justice, “*Nicaragua withdraws its Application for permission to intervene in the proceedings*,” press release No. 2025/15, 3 April 2025, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20250304-pre-01-00-en.pdf>.

20 Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes*, ss. 211-212.

21 Ibid.; George Barrie, “Third-Party State Intervention in Disputes Before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute,” *Comparative and International Law Journal of Southern Africa* 53, no. 1 (2020): 53, <https://doi.org/10.25159/0010-4051/6598>

“*hakki*” vardır. Ancak bu, müdahalenin Divan tarafından otomatik olarak kabul edileceği anlamına gelmez. Mahkeme, her somut olayda m. 63'te öngörülen koşulların yerine getirilip getirilmediğine karar verir.²² Nitekim, El Salvador'un Nikaragua davasında m. 63 uyarınca yaptığı müdahale başvurusu Mahkeme tarafından reddedilmiştir.²³

İkinci olarak, m. 63 uyarınca müdahalenin, davanın tarafı olan devletler dışındaki devletlerin de taraf olduğu bir sözleşmenin yorumuna ilişkin olması gerekir.²⁴ Dolayısıyla m. 63, ikili andlaşmalara uygulanamaz; zira başka hiçbir devlet taraf değilse müdahale de mümkün değildir.²⁵

Üçüncüsü, yoruma konu ilgili sözleşmenin Mahkeme önündeki somut uyuşmazlık ile bağlantılı olması gerekir. Bu bağlamda, Mahkeme'nin yargılamanın belirli bir aşamasında yorum meselesini ele alıp almayacağı kesin olmasa dahi, sözleşmenin yorumunun ihtilaf konusu olabilecek olması yeterlidir.²⁶

Dördüncüsü, 63. madde uyarınca müdahale, davada taraf olmayan ancak söz konusu sözleşmeye taraf olan devletler bakımından, yalnızca sözleşmenin yorumuna ilişkin görüş sunma ile sınırlıdır ve müdahil devlete sözleşmenin yorumlanmasına katkıda bulunmayacak başka herhangi bir hususta talepte bulunma, görüş sunma imkânı tanımamaktadır.²⁷

Beşinci olarak, m. 63 uyarınca müdahale için müdahil devlet ile uyuşmazlığın tarafları arasında bir yargı yetkisi/dava açma hakkı

22 Separate Opinion of Judge Ruda, Mosier, Ago, Sir Robert Jennings and de Lacharrière in *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America), Declaration of Intervention of the Republic of El Salvador, ICJ Reports 1984, p. 219, para. 1.; Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes*, 211.

23 International Court of Justice, *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America), Declaration of Intervention of the Republic of El Salvador, Order of 4 October 1984, I.C.J. Reports 1984, 216, para. 3, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/70/070-19841004-ORD-01-00-EN.pdf>

24 Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes*, s.211.

25 Kolb, *The International Court of Justice*, p. 733.

26 Ibid, 734.

27 Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan), Declaration of Intervention of New Zealand, Order of 6 February 2013, ICJ Reports 2013, p. 9, para. 18; A. Füsün Arsava, “Soykırım Sözleşmesinin Sınırları – Ukrayna Tarafından Rusya Federasyonu Aleyhine Uluslararası Adalet Divanı Nezdinde Açılan Davada Verilen 2 Şubat 2024 Tarihli Ara Karara İlişkin Değerlendirme,” *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1 (2015), 4.

(jurisdictional link) aranmaz. Devletler, davaya müdahil olabilir ancak müdahil devlet davanın tarafı devletlerle eşit konumda bir dava tarafı, başvuran veya davalı ya da bağımsız bir iddia sahibi değildir.²⁸

Son olarak, Statü m. 63(2) uyarınca, tarafı olduğu bir sözleşmenin yorumuna ilişkin müdahale hakkını kullanan bir devlet açısından, Mahkeme'nin verdiği yorum bağlayıcıdır.²⁹ Ancak bağlayıcılık yalnızca “nihai karar ile (*judgment*) ortaya konan yoruma” ilişkindir; müdahil devlet kararın tamamı ile bağlı olmaz.³⁰

UAD Statüsü'nün 63. maddesi, çok taraflı antlaşmaların yorumunda yeknesaklığı sağlamak amacıyla üçüncü devletlere görüş bildirme imkânı tanımaktadır. Böylece farklı yorumların Divan önünde dile getirilmesi mümkün olmakta, hukukî belirlilik ilkesi güçlenmekte ve uluslararası kamu düzeninin korunmasına katkı sağlanmaktadır.³¹ Zira bir uluslararası normun Divan tarafından benimsenen yorumunun, birçok devlet bakımından bağlayıcı hâle gelmesi, hem hukukun uyumlaştırılmasına hizmet etmekte hem de gelecekte çıkabilecek uyuşmazlıkların önüne geçebilmektedir.³²

2. Türkiye'nin, UAD Statüsü Madde 63 Kapsamında Sunmuş Olduğu Müdahale Beyanı

Türkiye'nin, Güney Afrika'nın İsrail aleyhine açtığı soykırım davasına Statü'nün 63. maddesi uyarınca sunduğu müdahale başvurusunda ileri sürdüğü hukukî menfaat, soykırımın önlenmesine ilişkin

28 Shigeru Oda, *The International Court of Justice Viewed from the Bench (1976–1993)*, vol. 244, *Collected Courses of the Hague Academy of International Law / Recueil des cours de l'Académie de La Haye* (Leiden: Brill | Nijhoff, 1993), 78, https://doi.org/10.1163/1875-8096_pplrdc_A9789041100870_01

29 Jane A. Hofbauer, “Chapter 21: Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings,” in *Research Handbook on International Procedural Law*, (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024), 438.

30 Kolb, *The International Court of Justice*, p. 741.

31 Alina Miron and Christine Chinkin, “Article 63,” in *The Statute of the International Court of Justice: A Commentary*, ed. Andreas Zimmermann, Christian Tams, Karin Oellers-Frahm, and Christian Tomuschat, 3rd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2019), 2730–2731, para 2.

32 Kolb, *The International Court of Justice*, 733.

erga omnes partes yükümlülükler çerçevesinde³³, Türkiye dâhil Sözleşmeye taraf devletlerin ortak bir menfaate sahip olduğudur.³⁴ Nitekim, İsrail'in soykırım suçu işlediği varsayımı esas alındığında, bu fiillerin engellenmesi uluslararası toplumun geneli için olduğu gibi Türkiye açısından da korunması gereken bir menfaat teşkil etmektedir.³⁵ Bu bağlamda UAD, Gambia-Myanmar davasında, Soykırım Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerin *erga omnes partes* niteliğe³⁶ sahip olduğunu kabul etmiş, akabinde bu yaklaşım Güney Afrika-İsrail davasında da yinelenmiştir.³⁷ Divan, 2024 tarihli geçici tedbir kararında da, Soykırım Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda Sözleşme'ye taraf tüm devletlerin ortak bir menfaate sahip olduğunu; söz konusu yükümlülüklerin herhangi bir taraf devlet tarafından diğer tüm taraf devletlere karşı ileri sürülebilir nitelikte olduğunu ve bu yükümlülüklerin *erga omnes partes* karakter taşıdığını belirtmiştir.³⁸

Türkiye, müdahillik başvurusunu Statü'nün 63. maddesi temelinde gerçekleştirmiş ve Güney Afrika'nın İsrail'e karşı açmış olduğu davaya esas teşkil eden Soykırım Sözleşmesi'nin yorumunun, Sözleşmeye

33 Hofbauer, Madde 63 kapsamındaki müdahale kurumunun *erga omnes partes* yükümlülük doğuran çok taraflı sözleşmeler bağlamında işletilmek üzere düzenlendiği ifade etmektedir. Bkz. Hofbauer, "Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings," 439; *erga omnes* yükümlülük ve *erga omnes partes* yükümlülük iki farklı kavramdır. Birden fazla tarafı bulunan uluslararası andlaşmalarda, yerine getirilmesi tüm taraf devletlerin menfaatini ilgilendiren yükümlülükler *erga omnes partes* yükümlülük olarak kabul edilmektedir. *Erga omnes* yükümlülükler ise daha geniş bir bağlamı kapsamaktadır. Konu hakkında detaylı açıklama için bkz. Berat Lale Akkutay, Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, Objektif Rejim Yaratıcı Andlaşma Teorisi ve *Erga Omnes* Yükümlülüklerin Andlaşmalarla İlişkisi Çerçevesinde Uluslararası Andlaşmaların Üçüncü Devletlere Etkisi, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 207-217; TAMS Christian J, Enforcing Obligations *Erga Omnes* in International Law, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s. 119-120.

34 Türkiye, soykırımı önleme yükümlülüğünün *erga omnes partes* niteliğine vurgu yapmıştır. Bkz. Türkiye, *Declaration of Intervention*, 17-18, paras. 42, 44, 46.

35 SETA, "SETA Panelinde Türkiye'nin UAD'de İsrail'e Karşı Açılan Soykırım Davasına Müdahillik Başvurusu Ele Alındı," 07 Ağustos 2024, <https://www.setav.org/yucel-acer/seta-panelinde-turkiyenin-uadde-israile-karsi-acilan-soykirim-davasina-mudahillik-basvurusu-ele-alindi> (Erişim: 22 Temmuz 2025).

36 *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Preliminary Objections (Judgment)* [2022] ICJ Rep. 477, ss. 515-516, para. 107.

37 International Court of Justice, *South Africa v. Israel*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, January 26, 2024, para. 33, s.17; Pearce Clancy, "Erga Omnes Partes Standing after *South Africa v. Israel*," EJIL: Talk!, February 1, 2024, <https://www.ejiltalk.org/erga-omnes-partes-standing-after-south-africa-v-israel/>.

38 Ibid.

taraf bir devlet olarak kendisini ilgilendirdiği tezine dayanmıştır.³⁹ Böylece Türkiye, Divan huzurundaki sunumlarında, sözleşmeden doğan yükümlülüklerin nasıl yorumlanması gerektiğine dair hukuki görüşlerini ortaya koyabilecektir. Statü'nün 63. maddesinin ikinci fıkrasına göre, Divan'ın ilgili sözleşmeye ilişkin yapacağı yorumlar yalnızca davanın tarafları için değil, davaya müdahil olan devletler açısından da bağlayıcı nitelik taşımaktadır.⁴⁰ Uygulamada bu hükmün etkili biçimde işletildiği davalardan biri, Ukrayna ile Rusya arasında görülen soykırım davasıdır. Bu davada, 63. maddeye dayanarak müdahillik talebinde bulunan 33 devletten 32'sinin başvurusu Divan tarafından kabul edilmiştir.⁴¹ Yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahillik başvurusu reddedilmiştir. Divan, bu kararı verirken ABD'nin Soykırım Sözleşmesi'nin IX. maddesine koymuş olduğu çekinceyi gerekçe göstermiştir. Divan, bu çekincenin, IX. maddeyi ABD açısından uygulanamaz hale getirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca Divan, Statü'nün 63. maddesi uyarınca bir devletin, yalnızca bağlı olduğu hükümlerin yorumuna ilişkin müdahil olabileceğini, bu nedenle çekince sebebiyle bağlı olmadığı bir hükme ilişkin müdahillik beyanının kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Divan, yargılamanın ilk itirazlar aşamasında ABD'nin müdahillik talebini reddetmiş ve Rusya Federasyonu'nun bu yöndeki itirazını haklı görmüştür.⁴²

Benzer şekilde, hâlihazırda UAD önünde devam etmekte olan Gambiya-Myanmar davasına da madde 63 kapsamında 7 devlet müdahillik başvurusunda bulunmuştur. Divan bahsi geçen 7 devletin müdahillik başvurusunu kabul etmiştir.⁴³ Myanmar, müdahil devletlerin beyanlarının Sözleşme hükümlerinin yorumu amacını aşarak davanın esasına, olgulara, delillere ve diğer uluslararası hukuk normlarına temas ettiğini ileri sürmüş ve bu nedenle tüm müdahillik başvurularının

39 Türkiye, *Declaration of Intervention*, paras. 1-4.

40 Kolb, *The International Court of Justice*, p. 741.

41 International Court of Justice, *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, *Judgment on the Admissibility of Declarations of Intervention*, 5 June 2023, *I.C.J. Reports* 2023, para. 102.

42 ICJ, *Allegations of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, *Judgment on the Admissibility of Declarations of Intervention*, paras. 93-99, 102., <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20230605-ORD-01-00-EN.pdf> (Erişim: 23 Temmuz 2025).

43 ICJ, *Application of the Genocide Convention (The Gambia v. Myanmar: 7 States intervening)*, press release No. 2025/37, 29 July 2025. ICJ, *Application of the Genocide Convention (The Gambia v. Myanmar: 7 States intervening)*, press release No. 2025/37, 29 July 2025. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20250729-pre-01-00-en.pdf>.

reddedilmesini talep etmiştir. Buna karşılık Gambiya ve müdahil olma girişiminde bulunan devletler, beyanların yalnızca Sözleşme hükümlerinin yorumuna yönelik olduğunu, ek açıklamaların ise yorumu destekleyen bir bağlam sağlama amacı taşıdığını savunmuştur. Divan, ilgili müdahale beyanlarının esas itibarıyla Soykırım Sözleşmesi'nin I, II, IV, V ve VI. maddelerinin yorumuna ilişkin olduğunu ve dolayısıyla Statü'nün 63. maddesi ile Mahkeme İçtüzüğü'nün 82. maddesinde öngörülen şartları karşıladığını tespit etmiştir. Divan'a göre müdahil devletler, tarafların ileri sürdüğü andlaşma hükümleri ile sınırlı olmaksızın, Divan'ın yorumlayacağını öngördükleri diğer andlaşma hükümleri hakkında da yorum sunabilecektir. Başka bir deyişle müdahil devletler, yalnızca davanın taraflarının başvuru ve cevap dilekçelerinde dayandığı andlaşma hükümleri ile bağlı değildir.⁴⁴

Divan, *Whaling* davasında, Statü'nün 63. maddesi uyarınca müdahalenin bir "hak" olarak tanınmasının, tek başına, bu yönde sunulan bir "beyanın" müdahil devlet lehine *ipso facto* müdahil statüsü doğurması için yeterli olmadığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda Divan, Mahkeme İçtüzüğü'nün 82. maddesinde öngörülen şartların yerine getirilip getirilmediğinin de denetlenmesi gerektiğine hükmetmiştir. Söz konusu koşullarının yerine getirilip getirilmediğine her somut davada karar vermek Divan'ın yetkisindedir.⁴⁵ Türkiye'nin Güney Afrika-İsrail davasındaki müdahillik başvurusu da Divan'ın kabul edilebilirlik kriterleri bakımından değerlendirildiğinde, 63. madde kapsamında bir hak olarak müdahalesini haklı kılacak güçlü hukuki gerekçelere dayanmaktadır. Türkiye, Soykırım Sözleşmesi'ne taraf bir devlet olmasının yanı sıra bu sözleşmenin yorumlanmasından doğrudan etkilenebilecek bir konumdadır. Türkiye'nin müdahale dilekçesinde ortaya koyduğu hukuki argümanlar, Divan'ın sözleşme yorumuna

44 International Court of Justice, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, Judgment on the Admissibility of Declarations of Intervention, 3 July 2024, I.C.J. Reports 2024, paras. 37–45, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20240703-ord-01-00-en.pdf> (Erişim: 23 Temmuz 2025); Reuters, "France, Britain and Others Allowed to Intervene in Myanmar ICJ Genocide Case," Reuters, July 3, 2024, <https://www.reuters.com/world/france-britain-others-allowed-intervene-myanmar-icj-genocide-case-2024-07-03/>

45 Hofbauer, "Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings," 438–439; Separate Opinion of Judge Ruda, Mosier, Ago, Sir Robert Jennings and de Lacharrière in Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Declaration of Intervention of the Republic of El Salvador, ICJ Reports 1984, p. 219, para. 1.

katkıda bulunabilecek niteliktedir. Özellikle, İsrail'in soykırım suçunu işlemesi durumunda taraf devletlerin sorumluluğunun kapsamının belirlenmesi, soykırım kastının (*dolus specialis*) ispatı ve koşulları gibi temel konularda Türkiye'nin müdahilliği önemli ve özgün bir katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin müdahillik başvurusu, UAD Statüsü'nün 63. maddesinin hem lafzına hem de amacına uygun düşmekte ve Divan'ın önceki içtihatlarıyla da paralellik arz etmektedir. Sonuç olarak, Statü'nün 63. maddesinin uygulanması, devletlerin uluslararası hukuki süreçlere aktif katılımını sağlamakta ve uluslararası sözleşmelerin yorumlanmasına katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin bu madde kapsamında yaptığı müdahillik başvurusu da yalnızca bu davanın seyrine değil, aynı zamanda Soykırım Sözleşmesi'nin yorumlanmasına ilişkin de olumlu katkıda bulunacağı kanaatimizce açıktır.

Son olarak Türkiye'nin m. 63'e dayanarak müdahale başvurusunda bulunmasının stratejik bir tercih olduğu açıktır. Zira m. 62 kapsamında yapılacak bir başvuru, Divan'ın içtihadıyla belirlemiş olduğu yüksek kabul edilebilirlik eşiği dolayısıyla reddedilmesi sonucunu doğurabilecektir.⁴⁶ Nikaragua'nın 62. Madde uyarınca taraf olarak müdahale talebi ve sonrasında ortaya konan görüşler ve gelişmeler bu açıdan önemlidir.⁴⁷ Nitekim 1 Nisan 2025 tarihli basın bülteninde ifade edildiği üzere, Nikaragua m. 62 uyarınca sunmuş olduğu taraf olarak müdahale talebini geri çekmiştir.⁴⁸ Kanımızca Nikaragua'nın müdahale talebini geri çekmesinin 62. madde kapsamında öngörülen yüksek kabul edilebilirlik kriterleri nedeniyle stratejik bir hamledir ve müdahale başvurusunun sürdürülmesi halinde doğabilecek olumsuz sonuçların öngörülerek bu karar alınmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin 63. Madde uyarınca davaya müdahil olma stratejisini yerinde bir tercihtir.

46 Divan, Madde 62 kapsamında bulunulacak müdahale talebinin kabulü için, Madde 63 kapsamında kullanılan müdahale hakkına kıyasla daha yüksek bir kabul edilebilirlik eşiği benimsemektedir. Bkz. Hofbauer, "Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings," 438

47 McIntyre, Juliette: *Why Nicaragua's Article 62 Intervention in South Africa v. Israel is Potentially Unhelpful*, *VerfBlog*, 2024/2/11, <https://verfassungsblog.de/why-nicaraguas-article-62-intervention-in-south-africa-v-israel-is-potentially-unhelpful/>, DOI: 10.59704/79991772098d56b6.

48 International Court of Justice, Press Release: Nicaragua withdraws its Application for permission to intervene in the proceedings, Press Release No: No. 2025/15, April 3, 2025, 1.

3. Türkiye'nin Öne Sürdüğü Temel Argümanlar

Çalışmamızın bu bölümünde genel hatlarıyla Türkiye'nin öne sürdüğü hukuki argümanların ortaya konması amaçlanmıştır. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere Türkiye, 7 Ağustos 2024 tarihinde, Güney Afrika'nın Gazze bölgesinde Soykırım Sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal ettiği iddiasıyla İsrail aleyhine açmış olduğu davaya UAD statüsü madde 63 uyarınca müdahil sıfatıyla katılmak için başvuruda bulunmuştur. Türkiye'nin sunduğu müdahillik başvurusu; usulî temeller, bağlamsal arka plan, müdahale beyanının ilişkin olduğu dava ve Andlaşma, müdahil olma ehliyeti, Güney Afrika'nın başvurusu kapsamında yoruma konu olduğu belirtilen Sözleşme maddelerine ilişkin beyan, Türkiye'nin maddi hükümlere ilişkin yorumsal analizi, müdahale beyanı ile birlikte sunulan belgeler ve sonuç olmak üzere sekiz ayrı bölümden oluşmaktadır.⁴⁹

Müdahale beyanının ilk bölümünde Türkiye, Soykırım Sözleşmesine taraf devlet sıfatına dayanarak 63. Madde uyarınca bir hak olarak davaya müdahalede bulunabileceğini ortaya koymuş, müdahale kurumunu düzenleyen UAD statüsü hükümlerini dayanak göstererek müdahil olma ehliyetine haiz olduğunu belirtmiştir.⁵⁰ İkinci bölümde ise Gazze'deki insani kriz, abluka, açlık ve sağlık sisteminin çöküşü üzerinden ortaya konmuştur. Bu bağlamda, Güney Afrika'nın başvurusunda ve UAD içtihadında da sıkça dile getirildiği gibi, Gazze'deki durumun “felaket” niteliğinde olduğu belirtilmiş; ayrıca BMGK'nın 2712, 2720 ve 2728 sayılı kararlarına atıf yapılmıştır.⁵¹ Devamında Türkiye tarafından, İsrail'in “işgalci” sıfatıyla bölgede bulunduğu⁵² ve işgalci devletin yükümlülükleri gündeme getirilmiştir.⁵³ Türkiye tarafından öne sürülen bu argüman, İsrail'in UAD tarafından işgalci devlet olarak kabul edildiğinin vurgulanması açısından büyük

49 ICJ, *Declaration of Intervention of Türkiye*, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel), 7 August 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240807-int-01-00-en.pdf>.

50 Republic of Türkiye, *Declaration of Intervention*, 3-4.

51 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 4-13, paras. 5-29.

52 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 4, para.5.

53 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 13, para. 29.

önem taşımaktadır. Müdahale dilekçesinde Türkiye, UAD'nin 2004⁵⁴ ve 2024⁵⁵ tarihli danışma görüşlerine dayanarak⁵⁶, İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarının halihazırda devam eden işgal durumu nedeniyle meşrumüdafaa kapsamında değerlendirilemeyeceğini de vurgulamıştır.⁵⁷ Divan'ın 2024 tarihli danışma görüşünde ortaya koyduğu bazı hususlar, Birleşmiş Milletler organları tarafından, özellikle Genel Kurul ve ilgili raportörler⁵⁸ tarafından daha önce dile getirilmiş olsa da, Divan'ın aynı hususları yeniden ve açıkça ortaya koyması, uluslararası hukuk bakımından özel bir ağırlık taşımaktadır.⁵⁹ Divan 2024 tarihli danışma görüşünde öncelikle İsrail'in 1967 yılından bu yana işgal ettiği ve halen kontrolünü sürdürdüğü bölgelerin Filistin devletine ait olduğunu ve İsrail'in bu topraklar üzerinde hukuki statüsü bakımından işgalci konumunda bulunduğunu net bir biçimde ifade etmiştir. Bu durumun uzun süredir devam eden ve kalıcı hale gelmiş bir işgal niteliğinde olduğunu belirten Divan, söz konusu işgalin uluslararası hukuk bakımından gayrimeşru olduğunu vurgulamıştır.⁶⁰

Bu temel tespitin ardından Divan, İsrail'in hukuka aykırı olan işgal faaliyetlerini derhal sonlandırması gerektiğine işaret ederek, bunun İsrail'in açık bir hukuki sorumluluğu olduğunu altını çizmiştir. Aynı zamanda, BM'nin ve özellikle BM Güvenlik Konseyi'nin (BMGK), bu hukuka aykırılığın giderilmesi ve işgalin sona erdirilmesi için gerekli önlemleri almalarının zaruri olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede, BM

54 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004.

55 *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory...*, ICJ, 2024.

56 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, pp. 194–95, paras. 138–142; see also Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem, Advisory Opinion, 19 July 2024, pp. 33–47, paras. 103–156.

57 *Declaration of Intervention of Türkiye*, para 41.

58 Ibid.

59 Kai Ambos, "The 2024 ICJ Advisory Opinion on the Occupied Palestinian Territory – An Introduction," *Verfassungsblog*, 9 Ekim 2024, <https://verfassungsblog.de/the-2024-icj-advisory-opinion-on-the-occupied-palestinian-territory/>.

60 International Court of Justice (ICJ), *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem*, Advisory Opinion, 19 July 2024, paras. 252–254, 261–262.

organlarının, somut ve etkili tedbirlerin belirlenmesi ve uygulanması için çalışmalar yürütmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶¹

Her ne kadar UAD'nin danışma görüşleri hukuken bağlayıcı olmasa ve tavsiye niteliği taşısa da, devletlerin uluslararası örgütlerin işleyişindeki temel aktörler olduğu dikkate alındığında, Divan görüşlerinin devlet politikaları üzerinde önemli etkiler doğurması beklenmektedir.⁶² Bağımsız ve tarafsız bir uluslararası yargı organının ortaya koyduğu hukuki değerlendirmelerin, uluslararası kamuoyu ve devletler nezdinde itibarı ve etkisi yüksektir. İsrail'e silah ve benzeri nitelikte malzeme temin eden devletler, devam etmekte olan bir soykırım fiiliyle karşı karşıya olduklarının bilinciyle hareket etmelidir. Bu devletler,

61 Ibid., para. 267; Danışma görüşünde vurgulanan bir diğer önemli nokta ise, İsrail'in uzun süreli işgalinin Filistin topraklarının hukuki statüsünü değiştiremeyeceği ve bu durumun farklı bir uluslararası statü oluşturamayacağıdır. Dolayısıyla BM'nin, Filistin topraklarını her durumda Filistin'e ait ülke parçası olarak değerlendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Divan'ın 2004 yılında İsrail tarafından inşa edilen duvarla ilgili verdiği danışma görüşünde ve son dönem Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargılama Öncesi Dairesi tarafından Filistin ülkesine ilişkin alınan kararlarda da benzer hukuki görüşler dile getirilmiştir. Bu tespitlerle bağlantılı olarak Divan, başta BM olmak üzere tüm uluslararası kuruluşların ve devletlerin, İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarındaki uluslararası hukuka aykırı varlığından doğan durumu hukuken tanımama yükümlülüğü altında olduklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla devletlerin, İsrail'in işgalci faaliyetlerine destek sağlamaması veya bu faaliyetlerin devamına dolaylı ya da doğrudan katkıda bulunmaması gerektiği belirtilmiştir.

62 BM Genel Kurulu, söz konusu sorumluluğunu yerine getirmek amacıyla 18 Eylül 2024 tarihinde kabul ettiği Kararla, UAD'nin Danışma Görüşü'nü teyit etmiş ve memnuniyetle karşılamıştır. Her ne kadar söz konusu kararın ayrıntılı bir değerlendirmesi bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuş olsa da Genel Kurul'un Danışma Görüşü'nün ötesine geçen iki önemli tespiti karara yansıttığı not edilmelidir. İlk olarak, Genel Kurul, İsrail'in işgaline son verilmesini yalnızca "geciktirmeksizin" değil, daha belirli ve bağlayıcı bir zaman çizelgesiyle talep ederek, işgalin bu kararın kabulünden itibaren on iki ayı aşmayacak şekilde sona erdirilmesini istemiştir. İkinci olarak, İsrail'den yalnızca Danışma Görüşü çerçevesinde doğan yükümlülüklerine -örneğin, yasa dışı yerleşim faaliyetlerinin durdurulması ve yerleşimcilerin tahliyesi- uyması değil, aynı zamanda Güney Afrika'nın İsrail aleyhine açtığı davada UAD tarafından alınan geçici tedbirlere riayet etmesi istenmiştir. Anılan BM Genel Kurul kararı için bkz. United Nations General Assembly, *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, A/RES/ES-10/24 (18 September 2024), paras. 2, 3(f). <https://undocs.org/en/A/RES/ES-10/24>. Ne var ki, İsrail'in, BM Kararı'nın gereklerini günümüze kadar yerine getirmemiş olması, Genel Kurul başta olmak üzere BM siyasi organlarının uluslararası hukuku etkin biçimde tesis etme işlevini sorgulanır hâle getirmektedir. Bkz. Lewiandy Lewiandy, Alicia Hadioetomo ve Juan Joubert Immanuel Panelewen, "Examining Israel's Non-Compliance With United Nations Security Council Resolution 2728," *Innovative: Journal of Social Science Research* 4, no. 4 (2024): 14017-31, <https://doi.org/10.31004/innovative.v4i4.12329>; Awara Hussein Ahmed ve Hemn Shawkat Ali, "The Implications of UN Security Council Resolutions in Shaping the Dynamics of the Palestinian-Israeli Peace Process: The Israel-Hamas War as a Case Study," *Indonesian Journal of International Law* 22, no. 2 (2025): makale 2, <https://doi.org/10.17304/ijil.vol22.2.1904>.

uluslararası sorumluluklarını doğuracak nitelikteki hukuk dışı eylem ve uygulamalara derhal son vermelidir.⁶³

Başvurucu Güney Afrika devleti de UAD'ye yapmış olduğu başvuruda, 2024 tarihli UAD danışma görüşüne ve Türkiye'nin dilekçesinde öne sürdüğü teze paralel olarak, İsrail'in Gazze'deki askeri müdahalelerini meşru müdafaa olarak nitelendirdiğini ve bu eylemlerin yol açtığı insan hakları ihlallerini haklı çıkarmaya çalıştığını belirtmiştir.⁶⁴ Başvurucuya göre, İsrail Devlet Başkanı Isaac Herzog, Başbakan Benjamin Netanyahu, Savunma Bakanı Yoav Gallant ve diğer bazı hükümet yetkililerinin açıklamaları⁶⁵, bu askeri harekâtların meşru müdafaa temelinde gerekçelendirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Günümüzde, uluslararası hukuk düzeni tarafından devletlere meşru müdafaa hakkı tanınmakta lakin bu hakkın kullanımı belirli sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'nın 51. maddesi, sadece silahlı bir saldırıya uğrayan devletin meşru müdafaa hakkına başvurabileceğini belirtmektedir.⁶⁶ Ancak, bu hak yalnızca belirli koşullar altında geçerli olabilir: Saldırının ani ve kaçınılmaz olması, kullanılan kuvvetin orantılı olması ve müdafaaların yalnızca saldırının bertaraf edilmesi için sınırlı kalması.⁶⁷

Türkiye'nin, Soykırım Sözleşmesi'nin 1. maddesine atıfla meşru müdafaa hakkının soykırımı haklı kılmak için kullanılamayacağını müdahale dilekçesinde açıkça ortaya koyması, yukarıda belirtildiği

63 Schabas'ın ifadesiyle, devletler mevcut durumu olduğu gibi kabul etmeli ve devam etmekte olan bir soykırımla karşı karşıya bulunduklarını teslim etmelidirler. Yazarın konuya ilişkin görüşleri için bkz. Al Jazeera English, *Gaza siege a textbook case of genocide under international law, says legal expert*, YouTube video, 9:03, July 21, 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=2VHlds8YTrw>.

64 South Africa v. Israel, p. 70, para. 42.

65 Prime Minister of Israel (@IsraeliPM), Twitter post, November 6, 2023, 1:49 p.m., <https://twitter.com/IsraeliPM/status/1721525305393766829>; Israel Ministry of Foreign Affairs, "President Herzog Meets with Cypriot President Nikos Christodoulides," October 21, 2023, <https://www.gov.il/en/departments/news/president-herzog-meets-with-cypriot-president-nikos-christodoulides-21-oct-2023>; Israel Ministry of Foreign Affairs, "President Herzog Meets with UK Prime Minister Rishi Sunak," October 19, 2023, <https://www.gov.il/en/departments/news/president-herzog-meets-with-uk-prime-minister-rishi-sunak-19-oct-2023>.

66 United Nations, *Charter of the United Nations*, Art. 51, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

67 *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States), ICJ Reports 1986, para. 176; *Oil Platforms* (Islamic Republic of Iran v. United States of America), ICJ Reports 2003, para. 51.

üzere, 2024 tarihli UAD danışma görüşü ile başvuru Güney Afrika'nın konu hakkındaki tezlerini destekler niteliktedir.⁶⁸ Bu hukuki argüman, soykırımın herhangi bir koşul altında savunulamayacağını vurgulamaktadır. Bahsi geçen argüman yönünden doktrinde de benzer bir görüş kabul görmektedir; Schabas, soykırım suçunun hiçbir koşulda, hatta meşru müdafaa durumunda bile savunulamayacağına dikkat çekmiştir.⁶⁹ Bu nedenle, İsrail'in Gazze'de yürüttüğü askeri operasyonların gerek savaş halinde gerekse barış zamanında meşru müdafaa gerekçesiyle haklı gösterilmesi hukuken mümkün değildir. Aynı görüş, BM Filistin Özel Raportörü Francesca Albanese'nin 25 Mart 2024 tarihli raporunda da belirtilmiştir.⁷⁰

Türkiye, yine müdahale dilekçesinin VI. bölümünde Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki soykırımı önleme yükümlülüğü ile soykırım faillerini cezalandırma yükümlülüğü arasındaki ayrımı ortaya koymuş, Soykırım Sözleşmesi'nin 1. Maddesinin Taraf Devletlere soykırımı önleme ve cezalandırma yönünde normatif ve bağlayıcı yükümlülükler yüklediğini ifade etmiştir. Anılan hüküm ek olarak, soykırım suçunun savaş veya barış zamanında işlenebileceğini, suçun oluşması için savaş veya silahlı çatışmanın mevcudiyeti ile zorunlu bir bağın gerektirmediğini göstermektedir.⁷¹ Bu doğrultuda, İsrail'in Gazze üzerindeki etkin kontrolünün, bölgede İsrail için soykırımı önleme ve soykırım faillerini cezalandırma yükümlülüğü doğurduğu vurgulanmıştır.⁷²

Akabinde Divan'ın, Bosna Soykırımı Davası'nda "önleme" ve "cezalandırma" yükümlülüklerinin birbirlerinden bağımsız nitelikte olduğunu ortaya koymuştur. Önleme yükümlülüğü, cezalandırma yükümlülüğünün bir parçası olarak da görülemez. Dolayısıyla, önleme yükümlülüğü Sözleşme'nin diğer hükümlerinde öngörülen düzenlemelerin ötesinde, bağımsız bir yükümlülük olarak ortaya çıkmakta ve Taraf Devletlerin iyi niyetle (*good faith*) hareket ederek

68 Declaration of Intervention of Türkiye, paras. 40-41.

69 William A. Schabas, *Genocide in International Law: The Crime of Crimes* (2009; Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 395.

70 Francesca Albanese, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territory Occupied Since 1967*, A/HRC/55/73, United Nations, 25 March 2024, p. 4, para. 15. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session55/advance-versions/a-hrc-55-73-auv.pdf>.

71 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 17, paras. 40-41.

72 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 19-20, paras. 47-51.

bu yükümlülüğü yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri almasını gerektirmektedir.⁷³ Önleme yükümlülüğünün kapsamı Sözleşme'de ayrıntılı şekilde belirlenmemiş, esas itibarıyla Divan içtihatları ile şekillenmiştir.⁷⁴ Bu yükümlülük, ulusal hukuk sistemindeki hukuk boşlukları veya iç hukuk uygulamaları ile bertaraf edilemez.⁷⁵ Önleme yükümlülüğü, devletlerin mevcut ve makul tüm araçları kullanmasını gerektiren bir davranış yükümlülüğüdür (*obligation to conduct*).⁷⁶ Divan, Bosna Soykırımı Davası'nda Taraf Devletlerin soykırımı önleme yükümlülüğünün, uluslararası hukukun izin verdiği sınırlar içerisinde tüm makul ve mevcut araçların kullanılmasını gerektirdiğini ortaya koymuştur. Bu yükümlülüğün kapsamı, devletin sahip olduğu etki kapasitesi ile sınırlıdır. Söz konusu kapasite; coğrafi yakınlık, siyasi bağlar, hukuki ilişkiler ve fiilî etkide bulunma gücü gibi ölçütler çerçevesinde değerlendirilir.⁷⁷ Önleme yükümlülüğü, devletin ciddi bir soykırım riskinin varlığını öğrendiği veya normal şartlarda öğrenmesi beklenen anda doğmaktadır. Devletler, BM organlarına başvursalar dahi kendi imkânları çerçevesinde önleyici tedbirler almakla yükümlüdür.⁷⁸

Türkiye, bu noktada, Divan'ın 19 Temmuz 2024 tarihli danışma görüşünde, İsrail'in 2005 yılında askerî güçlerini çekmiş olmasına rağmen Gazze üzerinde kara, deniz ve hava sınırlarının kontrolü, mal geçişi/dolaşımına ve insan hareketliliğine yönelik kısıtlamalar, gümrük vergilerinin toplanması ve tampon bölge üzerindeki askerî denetim gibi uygulamalarını sürdürdüğünü ve 7 Ekim 2023 sonrasında bu etkinin daha da arttığını tespit ettiğini hatırlatmaktadır.⁷⁹

Türkiye, Divan'ın önleme yükümlülüğünü bir davranış yükümlülüğü (*obligation to conduct*) olarak nitelendirdiğini vurgulamaktadır. Buna göre, istenilen sonucun elde edilememesi (soykırımın önlenememesi)

73 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 44; Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 221, para. 430.

74 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 45.

75 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 44.

76 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 48; Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 221, para. 430.

77 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 44.

78 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 49.

79 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 18, para. 49.

tek başına sorumluluk doğurmaz; ancak bir devletin, gücü dahilinde olup soykırımın engellenmesine katkı sağlayabilecek tedbirleri açıkça almaması hâlinde uluslararası sorumluluk gündeme gelmektedir. Türkiye bu bağlamda, özen yükümlülüğü (due diligence) kavramının kritik bir önemine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte, Divan'a göre bir devletin önleme yükümlülüğünü ihlâlinden sorumlu tutulabilmesi için, soykırım suçunun fiilen işlenmiş olması gerekmektedir. Ancak bu durum, yükümlülüğün ancak soykırım fiili başladıktan sonra doğacağı anlamına gelmez. Aksine, yükümlülük devletin soykırım işleme tehlikesini öğrendiği anda doğmakta ve önleyici nitelik taşımaktadır.⁸⁰

Türkiye ayrıca, 1. maddenin yorumlanması bakımından, uluslararası yargı mercilerinin geçici tedbir kararı verirken bir devletin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini ihlal ettiğine dair inandırıcı/ makul (*plausible*) delillerin mevcut olup olmadığını tespit etmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda müdahale meyanında, Divan'ın 26 Ocak 2024 tarihli geçici tedbir kararına atıfta bulunulmuştur. Söz konusu kararda Divan, olguların ve koşulların, Güney Afrika tarafından ileri sürülen ve korunması talep edilen haklardan en azından bazılarının makul görülebilir olduğuna hükmetmiştir. Bu doğrultuda, Gazze'deki Filistinlilerin Sözleşme'nin I. maddesinde düzenlenen soykırım oluşturan eylemlerden ve Sözleşme'nin III. maddesinde düzenlenen cezalandırılacak eylemlerden korunma hakkına, ayrıca Güney Afrika'nın İsrail'in Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerine uymasını talep etme hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, 26 Ocak 2024 tarihli geçici tedbir kararından sonra İsrail'in sergilediği fiiller, yani askeri saldırıların sürdürülmesi, sivillerin kitlesel yerinden edilmesi, insani yardımların engellenmesi ve sağlık altyapısının kasten hedef alınması gibi hususlar özel önem taşımaktadır.⁸¹

Müdahale beyanında yer verilen bir diğer önemli husus, Divan'ın içtihadında devletlerin bilgiye erişimi engellemek suretiyle sahadaki vakıaları gizlemesi veya delilleri yok etmesi gibi uygulamaların da dikkate alınması gerektiğinin vurgulanmasıdır. Bu bağlamda,

80 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 19-20, paras. 48-50; Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, 219-22, paras. 427, 430-31.

81 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 20, para. 51.

gazetecilerin Gazze'ye erişiminin engellenmesi ya da Gazze'deki gazetecilerin doğrudan hedef alınması örnek olarak gösterilmektedir. Nitekim ilgili BM raporuna göre, 15'i kadın olmak üzere 125 gazeteci ve medya çalışanı İsrail saldırıları sonucunda hayatını kaybetmiştir.⁸²

Türkiye, müdahale beyanında Sözleşme'nin lafzında devletlerin soykırım fiilini işlememe yükümlülüğünün açıkça düzenlenmemiş olmasının, Sözleşme'nin devletlere yönelik bir yasak öngörmediği yönündeki yorumlara⁸³ dayanak yapılamayacağını ileri sürmüştür. Bu argüman, Divan'ın Bosna Soykırımı Davası'ndaki tespitleriyle⁸⁴ uyumludur. Nitekim Divan, devletlerin soykırımı önlemekle yükümlü oldukları halde kendi organları veya denetimleri altındaki kişiler aracılığıyla soykırım işlemlerinin yasaklanmamış olmasının düşünülemeyeceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla, soykırım işlememe yükümlülüğü, önleme yükümlülüğünün ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir.⁸⁵

Türkiye müdahale beyanında, devlet sorumluluğu bakımından iki hususun altını çizmektedir. İlk olarak, soykırım her ne kadar bireylerin cezai sorumluluğunu doğursa da, fiillerin devlete isnadı halinde devletin uluslararası sorumluluğunu da beraberinde getireceğini ifade etmiştir. İkinci olarak ise, Divan'ın Bosna Soykırımı Davası'nda geliştirdiği üç aşamalı testin — isnat edilen fiillerin davalı devlete atfedilip atfedilemeyeceğinin belirlenmesi, Sözleşme'nin III. maddesinin (b)-(e) bentlerinde⁸⁶ düzenlenen diğer eylemlerin aynı atfedilebilirlik kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi ve davalı devletin soykırımı önleme ve cezalandırma yükümlülüklerini yerine

82 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 21, para. 53; United Nations Information System on the Question of Palestine, "Hostilities in the Gaza Strip – Reported Humanitarian Impact, 12 March 2024" https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2024/03/Gaza_casualties_info-graphic_12_March_2024.pdf

83 Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 108, para. 156

84 Ibid., p. 113, para. 166.

85 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 21-22, para. 54.

86 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesi'nin 3. Maddesinin (b)-(e) bentlerine göre cezalandırılacak eylemler: "... b) Soykırımda bulunulması için iş birliği yapmak c) Soykırımda bulunulmasını doğrudan ve aleni surette kışkırtmak d) Soykırımda bulunmaya teşebbüs etmek e) Soykırıma iştirak etmek" şeklinde düzenlenmiştir. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (Türkçe Çeviri)*, erişim 1 Eylül 2025, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093827bm_11.pdf.

getirip getirmediğinin incelenmesirir mevcut davada da uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür.⁸⁷

Türkiye, İsrail'in meşru müdafaa savunmasını ileri sürmesinin yanı sıra, işlenen fiillerin devlet politikası niteliğinde olmadığı ve dolayısıyla sorumluluğun yalnızca bireysel düzeyde kaldığı yönünde bir iddiada bulunabileceğini da öngörerek, argümanlarını sunmuştur. Bu doğrultuda Türkiye, başvuruya konu fiillerin devlet hiyerarşisi içerisinde, planlı şekilde işlendiğini öne sürerek İsrail'in sorumluluktan kaçmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır.⁸⁸ Daha önce belirttiğimiz üzere, uluslararası hukuka göre soykırım, bireylerin cezai sorumluluğunu gerektiren bir suç olmakla birlikte, belirli koşullar altında devletlerin de uluslararası sorumluluğunu doğurabilmektedir. Nitekim, bir devletin, bireyin eylemleri gerçekleştirmiş olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulmasına kıyasla; soykırım fiillerinin devlet hiyerarşisi içerisinde ve sistematik bir biçimde gerçekleştirildiği durumlarda bu sorumluluktan kaçınması çok daha güç olacaktır. Türkiye'nin bu bağlamda UAD'nin Bosna Soykırımı Davası'nda geliştirdiği üç aşamalı testin mevcut davada İsrail'in sorumluluğunu değerlendirmek için de uygulanması gerektiğini belirtmesi kanaatimizce büyük önem arz etmektedir. Bu test kapsamında Divan, öncelikle söz konusu fiillerin devlete atfedilebilirliğini, ardından Sözleşme'nin III. maddesinde yer alan diğer eylemlerin aynı şekilde atfedilebilir olup olmadığını ve son olarak devletin soykırımı önleme ve cezalandırma yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini incelemelidir.⁸⁹ Bu bağlamda, İsrail'in soykırımı önleme yükümlülüğü çerçevesinde 'özen yükümlülüğü'ne (due diligence) vurgu yapılmakta ve devlet olarak sorumluluğunu doğurabilecek bazı fiillerine dikkat çekilmektedir. Örneğin dokuz ay içinde yaklaşık 40.000 sivilin –büyük çoğunluğu kadın ve çocuk olmak üzere– İsrail silahlı kuvvetlerince, hükümetin komuta ve kontrolü altında öldürülmesi; Gazze Şeridi'ne yönelik sistematik ve planlı saldırıların gerçekleştirilmesi; 9 Ekim 2023 tarihinde ilan edilen gıda, elektrik ve yakıt dahil her türlü malzemenin girişini engelleyen kapsamlı abluka ile 1.1 milyon kişinin 24 saat içinde tahliyesini öngören emirler, Sözleşme'nin 1. maddesi bağlamında devletin sorumluluğunun doğmasına yol açabilecek

87 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 22-23, para. 55-57.

88 *Declaration of Intervention of Türkiye*, paras. 72-86.

89 Türkiye, *Declaration of Intervention*, paras. 56-61, 71-86.

nitelikte değerlendirilmiştir. Bu eylemlerin insani sonuçları hakkında BM yetkililerinin uyarıları da dikkate alındığında, İsrail'in uluslararası yükümlülüklerini ihlal ettiği yönündeki iddiaların ciddi şekilde incelenmesi gerektiği ortaya konmuştur. Sonuç itibarıyla Türkiye, İsrail devletinin uluslararası hukuka aykırı eylemlerden doğrudan sorumlu olduğunu açıkça gösteren olay ve olguları, ilgili BM raporları ışığında titizlikle ortaya koymuştur.⁹⁰ BM raporları da bu eylemlerin uluslararası hukuka aykırılığını teyit etmektedir.⁹¹ Divan'ın, söz konusu fiillerin devlet organları tarafından sistematik biçimde işlendiğini ve en üst düzeyde paylaşılan bir politika ile yürütülüp yürütülmediğini incelemesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Türkiye, başvuruya konu fiillerin, İsrail'in sorumluluktan kurtulmasının önüne geçecek şekilde, devlet hiyerarşisi içerisinde planlı şekilde işlendiğini belirten olay ve olguları ortaya koymuştur.⁹²

Suçun manevi unsuru (*mens rea*) bakımından Türkiye, soykırım suçunun oluşması için özel kast/soykırım kastının (*dolus specialis*) varlığının zorunlu olduğunu ve bu unsurun, soykırımı diğer uluslararası suçlardan —özellikle insanlığa karşı suçlardan— ayıran temel özellik olduğunu vurgulamıştır.⁹³ Soykırım kastı, ‘ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, (bağımsız ve ayrı bir entite olarak)⁹⁴ kısmen ya da tamamen yok etme kastı şeklinde tanımlanır.⁹⁵ Failin soykırım suçunu işleyebilmesi

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ BM raporunda, uluslararası hukuk uyarınca işgalci gücün, zorunlu askerî nedenler veya nüfusun güvenliği gerekçesiyle gerçekleştirdiği geçici tahliyelerin, tahliye edilen tüm sivilere uygun barınma sağlanması ve bunun yeterli hijyen, sağlık, güvenlik ve beslenme koşullarında yapılması yükümlülüğüyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Raporda, İsrail'in 1,1 milyon sivilin yer değiştirmesi emrine rağmen bu yükümlülüğü yerine getirmeye yönelik herhangi bir girişimde bulunmadığı, ayrıca bu emrin Gazze'ye yönelik “tam kuşatma” ile birlikte uygulanmasının hukuka uygun bir geçici tahliye olarak değerlendirilemeyeceği ve bu nedenle uluslararası hukukun ihlali niteliğinde **zorla sivillerin nakli** teşkil edebileceği yönünde endişe dile getirilmiştir. Bkz. <https://www.un.org/unispal/document/4200-people-killed-over-one-million-people-displaced-in-just-10-days-ohchr-briefing/>

⁹² Türkiye, *Declaration of Intervention*, paras. 56-61, 71-86.

⁹³ Türkiye, *Declaration of Intervention*, 33, para. 90.

⁹⁴ Resmi Türkçe çeviride yer almayan ancak orijinal İngilizce Sözleşme metninde yer alan “as such” ifadesinin mahkemelerce benimsenmiş yorumudur. Konu hakkında detaylı inceleme için bkz. Uraz, Onur. “Uluslararası Adalet Divanı'nın Gambiya-Myanmar Davasında Soykırım Suçunun Tespiti Bakımından Karşılaşacağı Dört Temel Hukuki Soruna Dair Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History* 22, (2021), s. 34-39.

⁹⁵ The Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, adopted Dec. 9, 1948, 78. U.N.T.S. 277 (yürürlük tarihi 12 Ocak 1951).

için korunan bir grubu kısmen ya da tamamen yok etme amacına sahip olması ve ayrıca eylemlerinin söz konusu grubun kısmen veya tamamen yok edilmesine yol açacağına bilincinde olması gerekmektedir. Türkiye, beyanında, özel kast olarak tanımlanan soykırım kastının varlığının tespiti için bu iki unsurun birlikte bulunmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir.⁹⁶

Türkiye, fiziksel veya biyolojik yok etme kastının birçok farklı şekilde çıkarsanabileceğini ifade etmiştir. Buna göre, soykırım kastı, faillerin kullandığı şeytanlaştırıcı ve canavarlaştırıcı/insanlıktan çıkarıcı dilde görülebilmektedir.⁹⁷ Hedef alınan grubun evlerinin, yaşam alanlarının ve tesislerinin tamamen yok edilmesi, üyelerine başka bir yerde dahi yaşamlarını sürdürebilecek herhangi bir alan bırakılmaması; ayırım gözetmeyen bombardımanlar ve benzeri eylemler de soykırım kastının varlığını ortaya koyar mahiyettedir. Bu doğrultuda Türkiye, soykırım kastının değerlendirilmesi bakımından, özellikle Başbakan Benjamin Netanyahu'nun beyanlarını örnek göstermektedir. Netanyahu'nun Filistin halkını 'Amalek' ve 'canavarlar' olarak niteleyen açıklamalarının, onları canavarlaştırmaya/ insanlıktan çıkarmaya yönelik bir amaç taşıdığını belirtmektedir.⁹⁸

Öte yandan Türkiye, dilekçesinde Soykırım Sözleşmesi'nde yer alan "tamamen veya kısmen" ifadesinin uluslararası mahkeme ve yargı organlarının yerleşik içtihadı doğrultusunda "tamamen veya esaslı

⁹⁶ Türkiye, *Declaration of Intervention*, 33, para. 91.

⁹⁷ Türkiye, bu argümanını Uluslararası Ruanda Ceza Mahkemesi'nin (ICTR) *Akayesu* kararında ortaya konulan değerlendirmelere dayandırmaktadır. Anılan yargılamada Mahkeme, korunan bir gruba yönelik 'Inyenzi' ('cockroaches') nitelemesini bağlamsal unsurlarla birlikte ele almış ve bu tür insanlıktan çıkarıcı söylemin soykırım kastının tespitindeki delil değerine işaret etmiştir. Bkz. *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, Judgment, 2 September 1998, Case No. ICTR-96-4-T, paras. 145-148; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Verbatim Record, 11 January 2024, CR 2024/1, p. 34, para. 14; Türkiye, *Declaration of Intervention*, para. 93, p. 34.

⁹⁸ Prime Minister's tweet in Hebrew, 3 November 2023, [https://twitter.com/IsraeliPM_heb/status/1720406463972004198]; Israel Prime Minister's Office, PM "Netanyahu asks Ministers to Rise for a Moment of Silence", 15 October 2023, [https://www.gov.il/en/pages/spoke-start151023] ; Türkiye, *Declaration of Intervention*, 34, para. 93; Güney Afrika Devleti de başvurusunda İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog, Savunma Bakanı Yoav Gallant ve Başbakan Benjamin Netanyahu'nun Gazze halkının tamamına yönelik ifadelerinin soykırım kastının varlığını net bir şekilde ortaya koyduğunu ileri sürmüştür. Bkz. *South Africa v. Israel*, paras. 101-105.

bir kısmını” şeklinde yorumlandığını ifade etmiştir.⁹⁹ Buna göre, soykırım suçunun oluşabilmesi için faillerin korunan grubun en azından esaslı bir bölümünü hedef almış olmaları gerekir.¹⁰⁰ Divan, önceki içtihatlarında, korunan grubun hedef alınan unsurunun ‘esaslı bir parça’ teşkil edip etmediğini değerlendirirken, öncelikle mağdurların sayısal büyüklüğünün ‘esaslılık’ kriterinin tespiti açısından temel bir başlangıç noktası olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰¹ Bununla birlikte Divan’ın içtihadına, yalnızca niceliksel verilerin değil; grubun coğrafi konumu ile hedef alınan kısmın korunan grup içerisindeki önemine ilişkin nitel unsurların da dikkate alınacağını belirtildiği vurgulanmıştır.¹⁰² Bu çerçevede, Türkiye’ye göre Gazze Şeridi’nin kendine özgü coğrafi ve siyasi önemi, nüfus yoğunluğu ve Filistin toplumu içindeki ağırlığı/önemi, soykırım suçunun “esaslılık” unsurunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, İsrail’in, korunan bir grubun esaslı unsuruna yönelik bir yok etme politikası icra ettiğine işaret edilmiştir.¹⁰³

Türkiye, daha önce de vurgulandığı üzere, II. maddenin yerleşik yorumunun soykırım kastının faile korunan grubu bağımsız ve ayrı bir topluluk olarak hedef almayı gerektirdiğini kabul etmektedir. Bu yorum, “yok etme” fiilinin korunan gruba bağımsız ve ayrı bir topluluk olarak yöneltmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. Türkiye, Soykırım Sözleşmesi’nin II. maddesinin yorumuna ilişkin görüşünü ortaya koyarken, “as such” ifadesinin, grubun bazı üyelerinin yalnızca o gruba üye olmaları sebebiyle yok edilmelerinin değil, grubun ayrı ve bağımsız bir bütün olarak yok edilmek üzere hedef alınması gerektiğini vurguladığını belirtmektedir. Türkiye, bu bağlamda Uluslararası Hukuk Komisyonu’nun destekler nitelikteki yaklaşımı¹⁰⁴na atıfla, soykırım

99 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 34, para. 94; ICTY, Prosecutor v. Radislav Krstić, Appeals Chamber, Judgment of 19 April 2004, Case No. IT-98-33- A, paras. 8–14; Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 126, para. 198.

100 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 34, para. 94.

101 Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 126–127, paras. 198–200; Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 65, para. 142.

102 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 34, para. 95.

103 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 34–35, paras. 95–96.

104 Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind, Report of the International Law Commission on the work of its forty-eighth session (6 May–26 July 1996), UN Doc. A/51/10, p. 45, para. 7.

kastının, korunan bir grubu “ayrı bir entite” olarak yok etmeye yönelik olması gerektirdiğini; bu yönüyle de soykırımın, bireysel yaşama hakkının inkârı anlamına gelen kasten öldürme suçundan farklı olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁵

Türkiye, soykırım kastının ispatının uluslararası mahkemeler ve yargı organları önündeki en temel güçlüklerden biri olduğunu ifade etmiştir. Soykırım suçunun çoğu durumda “sistemik ve planlı” eylemler neticesinde gerçekleştiği¹⁰⁶ lakin soykırım suçunun doğrudan delillerin yanı sıra dolaylı delillerle de ispat edilebileceğini belirtmiştir.¹⁰⁷ Bosna Soykırımı davasıyla karşılaştırmalar yaparak, Gazze'deki durumun daha ağır olduğunu ve soykırım kastının (dolus specialis) varlığı açısından çok daha güçlü delillerin mevcut olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁸ Sivil kayıpların boyutu, insani yardımın engellenmesi ve aç bırakma politikası bu argümanı destekleyen unsurlar arasında gösterilmiştir.¹⁰⁹ Son tahlilde Türkiye, Soykırım Sözleşmesi'nin II. maddesinin yorumlanması ve uygulanması sürecinde mevcut tüm doğrudan ve dolaylı delillerin bütüncül bir şekilde incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Zira bu yaklaşım, devletin organlarının veya yetkililerinin soykırım kastıyla hareket edip etmediğinin tespitinde belirleyici önemdedir.¹¹⁰

Öte yandan Dilekçede, İsrail'in devam eden askeri saldırıları ve insani yardıma erişimi engellemesi karşısında Divan'ın 28 Mart ve 24 Mayıs 2024'te aldığı ek tedbir kararlarını önemli bir gelişme olarak sunulmaktadır. Türkiye'ye göre, soykırım kastının değerlendirilmesinde sivillere yönelik süregelen saldırılar ile insani yardımların sistematik biçimde engellenmesi mutlaka dikkate alınmalıdır. Ayrıca Türkiye, İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında yürüttüğü apartheid uygulamaları ile soykırım suçunun manevi unsuru arasında ince bir çizgi bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada, apartheid ile soykırım

105 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 35, paras. 97-98.

106 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 26, para. 70.

107 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 36, para. 99.

108 International Court of Justice, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Judgment, I.C.J. Reports 2007, para. 324., The ICTY adopted a similar approach in *Prosecutor v. Stanislav Galić*. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, *Prosecutor v. Stanislav Galić*, Trial Chamber, Judgment of 5 December 2003, Case No. IT-98-29 T, para. 593.

109 *Declaration of Intervention of Türkiye*, paras. 79-86.

110 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 36, para. 100-101.

arasındaki temel farkın özel kast unsurunda ortaya çıktığını; apartheid'in bir etnik grubun diğerleri üzerinde sistematik biçimde baskı ve tahakküm kurmaya yönelik olduğunu, soykırımın ise bir grubun fiziksel veya biyolojik olarak yok edilmesi kastını içerdiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Türkiye, bu iki suçun birbirini dışlamadığını; soykırım suçunun apartheid rejimi içerisinde işlenebileceğini ileri sürmektedir. Türkiye, bu çerçevede, Divan'ın 2024 tarihli danışma görüşünde tespit edilen uzun süreli apartheid uygulamaları ile Ekim 2023 sonrasında Gazze Şeridi'nde yok etme kastıyla işlendiği ileri sürülen, Soykırım Sözleşmesi'nin II. maddesinde sayılan soykırım fiilleri arasındaki ilişkiyi incelemesi gerektiğini ifade etmiştir.¹¹¹

Ayrıca sağlık altyapısının hedef alınarak çalışamaz hale getirilmesi, Sözleşme kapsamında korunan gruba yönelen yok edici nitelikte bir fiil olarak ileri sürülmüştür. ICTR'nin *Akayesu* içtihadına dayanılarak, doğrudan yok etme olmaksızın ölümcül koşulların sistematik biçimde dayatılmasının da soykırım suçunun oluşmasına neden olacağı savunulmuştur.¹¹² Soykırım Sözleşmesi'nin II(c) maddesi, bir grubun fiziksel yok oluşuna yol açacak şekilde yaşam koşullarının kasten dayatılmasını soykırım fiili olarak tanımlar. Bu tür fiillerin “yavaş ölüm önlemleri” kapsamında değerlendirilebilmesi için, basit kötü muamele veya tali kayıpların ötesine geçmesi ve failin bu koşulların grubun yok oluşuna yol açacağını bilerek hareket etmesi gerekir.¹¹³ Bosna Soykırımı Davası'nda Divan, kuşatma, bombardıman ve aç bırakma eylemlerinin Madde II(c) kapsamında değerlendirilebileceğini kabul etmekle birlikte, somut olayda özel kastın (*dolus specialis*) yeterince ispatlanamadığına hükmetmiştir.¹¹⁴ Mahkeme ayrıca *Galić* kararına atıf yaparak¹¹⁵, söz konusu saldırıların asıl amacının sivillerde aşırı korku yaratmak olduğuna işaret etmiştir. Türkiye ise mevcut davada, Gazze'deki kuşatma, bombardıman ve aç bırakma fiillerinin farklı

111 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 37, paras. 103-105.

112 Türkiye, *Declaration of Intervention*, paras. 74-75, 93.; International Criminal Tribunal for Rwanda, *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR-96.4.T, Judgment, September 2, 1998, paras. 503-504.

113 Türkiye, *Declaration of Intervention*, 29, para. 76.

114 Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 177, para. 324; Türkiye, *Declaration of Intervention*, 29, para. 7.

115 ICTY, *Prosecutor v. Stanislav Galić*, Trial Chamber, Judgment of 5 December 2003, Case No. IT-98-29-T, para. 593.

koşullar altında gerçekleştiğini ve özel kastın varlığını ortaya koyacak nitelikte olduğunu savunmaktadır.¹¹⁶

Ek olarak müdahale beyanında, ulusal makamların soykırım fiillerine katılan failer hakkında cezai tedbirler uygulamak, gerekli düzenlemeleri iç hukuka aktarmak ve yargısal süreçleri başlatmakla yükümlü oldukları belirtilmiş; resmî görevlerin ya da iç hukuk düzenlemelerinin bu yükümlülükleri ortadan kaldırmayacağı vurgulanmıştır.¹¹⁷

Bununla birlikte, müdahale dilekçesinde, Gazze Şeridi'nde güvenli bölge¹¹⁸ olarak nitelendirilecek herhangi bir yaşam alanı olmadığını, zira zorla göç ettirilen grubun sığındığı son bölge olan Refah'ın dahi İsrail saldırılarına maruz kaldığını belirtilmiştir.¹¹⁹ Keza BM raporları da Gazze Şeridi'nde sivillerin barınabileceği güvenli bir alanın bulunmadığını ortaya koymaktadır.¹²⁰ Gazze halkının yaşadığı koşullar, gıda, su, ilaç ve erzak yardımlarının engellenmesi, sağlık tesisleri başta olmak üzere her türlü sosyal yaşam alanının İsrail ordu tarafından hedef alınması gibi durumlar soykırım kastının varlığını ispat etmektedir. Bu bağlamda Türkiye, başvurusunda, İsrail'in sağlık sistemine yönelik saldırılarını, hastanelerin bombalanmasını ve hamile kadınlar ile yeni doğan bebeklerin tıbbi hizmetlerden mahrum bırakılmasını, doğumların engellenmesini ve gebelikte artan düşük oranlarını Soykırım Sözleşmesi kapsamında soykırım kastının varlığını ortaya koyan fiiller olarak sunmaktadır.¹²¹

Sonuç

Türkiye, Soykırım Sözleşmesi'ne taraf bir devlet olarak UAD Statüsü'nün 63. maddesi uyarınca müdahillik başvurusunda bulunmuştur. UAD'nin önceki içtihadı dikkate alındığında, bu tercihi

116 Türkiye, Declaration of Intervention, paras. 76-79.

117 Türkiye, Declaration of Intervention, 40-45, para. 116-133.

118 Oluşturulmuş güvenli bölgenin ihlali üzerine Divan'ın geçmişteki değerlendirmesi için bkz. International Court of Justice, Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007, ICJ Reports 2007 para. 324.

119 Declaration of Intervention of Türkiye, paras. 21-23.

120 Ibid.

121 Declaration of Intervention of Türkiye, paras. 79-86.

yerinde bir tercihtir. Zira Statü'nün 62. maddesi uyarınca yapılan müdahale başvurularında, kararın başvuran devletin somut ve mevcut bir hukuki menfaatini doğrudan etkilemesi şartı aranmaktadır. Buna karşılık, 63. madde kapsamında yapılan müdahale başvurularında UAD'nin belirlemiş olduğu kabul edilebilirlik standardı daha düşüktür. Bu bağlamda, Türkiye'nin 63. maddeye dayanarak müdahillik talebinde bulunması hukuki açıdan yerinde bir stratejidir. Bununla birlikte Türkiye, Statü'nün 63. maddesi uyarınca sunduğu müdahale beyanına ek olarak, Statü'nün 62. maddesi kapsamında müdahale talebinde bulunma hakkını saklı tuttuğunu UAD'ye bildirmiştir.

Türkiye'nin, UAD Statüsü'nün 63. maddesinin taraf devletlere tanıdığı *“bir hak olarak”* müdahale kurumunu işletmek suretiyle, soykırım kastının ispatı, soykırımı önleme yükümlülüğü, soykırımı cezalandırma yükümlülüğü ve devletin sorumluluğu gibi büyük önem taşıyan hususlar bağlamında ortaya koyduğu hukuki tezler, UAD'nin Sözleşme'nin ilgili hükümlerine ilişkin yorumuna katkı sağlayacağı gibi, uluslararası kamu düzeninin korunmasına da kuşkusuz önemli bir katkı sunacaktır.

Türkiye, Divan'ın içtihadına atıfla soykırımı önleme yükümlülüğünün mahiyeti konusunda önemli değerlendirmeler yapmıştır. Türkiye, bir taraf devletin bu yükümlülüğün ihlalinin dolaylı sorumlu tutulabilmesi için soykırım suçunun fiilen gerçekleşmiş olması gerektiğini kabul etmektedir. Lakin müdahale beyanında belirtildiği üzere bu durum, soykırımı önleme yükümlülüğünün ancak soykırımın işlenmeye başlamasıyla doğduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, Türkiye'ye göre bu yükümlülük, bir devletin ciddi bir soykırım riskinin mevcut olduğunu öğrendiği veya normal koşullar altında öğrenmesi gerektiği anda ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, devletin önleyici nitelikte tedbir alma ödevi de eş zamanlı olarak doğmaktadır. Türkiye, devletlerin coğrafi yakınlık, ilişkisel bağlar ve aksiyon alma imkanları dikkate alınarak kapasiteleri uyarınca önleyici tedbirler alma yükümlülüğüne sahip olduğunu vurgulamış; bu yükümlülüğü yerine getirmeme hâlinin uluslararası sorumluluk doğuracağını belirtilmiştir.

Çalışmamız kapsamında açıklandığı üzere, Türkiye sunduğu argümanlarla, İsrail'in muhtemel meşru müdafaa savunmasının uluslararası hukuk kuralları kapsamında geçerlilikten yoksun olduğunu

ortaya koymuştur. Bu bağlamda meşru müdafaa hakkının soykırım suçunu haklı göstermek için kullanılamayacağını açıkça belirtilmiştir. İlâveten 2024 tarihli UAD danışma görüşüne atıfta bulunarak İsrail'in işgalci sıfatına işaret edilmiş ve işgalci devletin eylemlerinin BM andlaşmasının 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir. Buna ek olarak, eylemlerin devlete atfedilemeyeceği yönündeki olası savunma da, Türkiye'nin müdahale beyanında, korunan gruba yönelik eylemlerin devlet hiyerarşisi içinde sistemli olarak gerçekleştirildiğini gösteren başta BM raporları olmak üzere somut hukuki deliller ortaya konularak çürütülmüştür.

Türkiye'nin ortaya koyduğu hukuki argümantasyon, İsrail'in söz konusu fiilleri soykırım kastı (*dolus specialis*) ile gerçekleştirdiğini ve bu suretle uluslararası sorumluluğunun doğduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, soykırım kastının tespitine ilişkin olarak İsrail devlet yetkililerinin söylemlerine de atıf yapılmıştır. Sonuç olarak Türkiye'nin müdahale başvurusu, İsrail'in Gazze'de yürüttüğü askeri operasyonlar ile sistematik nitelik taşıyan fiillerin soykırım suçunu oluşturan eylemler kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve bu fiillerin uluslararası hukuka uygunluk kazandırabilecek herhangi bir gerekçeyle haklılaştırılamayacağını güçlü ve tutarlı bir biçimde savunmaktadır.

Türkiye'nin müdahale beyanı ile ortaya koyduğu yaklaşım, UAD'nin yerleşik içtihadını reddetmemekte; aksine, ilgili Sözleşme hükümlerinin dar yorumunun benimsenmesi halinde dahi, İsrail'in Gazze'deki fiillerinin Divan'ın içtihadında belirlenen eşiği aştığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, İsrail'in Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini ihlal etmesinden kaynaklanan sorumluluğuna işaret edilmektedir.

Sonuç olarak, müdahale beyanında sunulan hukuki argümanlar, İsrail'in gelecekteki savunmalarına karşı ön alıcı ve güçlü bir adım niteliği taşımaktadır. Türkiye, işgalci statüsünde bulunan İsrail'in meşru müdafaa savunmasını çürütmekle yetinmemiş; aynı zamanda soykırım kastını ortaya koyan delilleri sunarak bu savunmanın geçersizliğini güçlü biçimde kanıtlamıştır.

Türkiye'nin UAD nezdinde, Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından İsrail aleyhine açılan davaya müdahil olma kararı, yalnızca hukuki değil, aynı zamanda sembolik anlamda da son derece önemlidir. Bozkurt-Lotus Davası'ndan bu yana, ilk defa, Türk Dışişleri Bakanlığı öncülüğünde, Türk uluslararası hukukçuları tarafından hazırlanan ve Divan'a sunulan bu başvuru, Türkiye'nin uluslararası hukuk alanında kendi yetkin uzmanlarını yetiştirme kararlılığını da açıkça gözler önüne sermektedir. Türkiye'nin bu müdahillik başvurusunun, davanın seyri ve Sözleşmenin yorumlanmasına somut etkide bulunacağı yönündeki kanaatimiz güçlüdür. Ancak en temelde, Türkiye'nin bu adımı, insan haklarının korunması ve uluslararası toplumun müşterek vicdanını yansıtan değerlerin savunulması bakımından üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini göstermektedir. Bu girişim, yalnızca hukuki bir hamle değil; aynı zamanda insan onuruna, yaşam hakkına ve uluslararası düzenin normatif yapısına verilen bir taahhüttür.

Kaynakça

- Acer, Yücel. “Türkiye’nin Soykırım Davasına Müdahillliği ve Yansımaları.” *SETA*, 3 Haziran 2024, <https://www.setav.org/odak/odak-turkiyenin-soykirim-davasina-mudahilligi-ve-yansimalari>.
- Ahmed, Awara Hussein, ve Hemn Shawkat Ali. “The Implications of UN Security Council Resolutions in Shaping the Dynamics of the Palestinian-Israel Peace Process: The Israel-Hamas War as a Case Study.” *Indonesian Journal of International Law* 22, no. 2 (2025): Article 2. <https://doi.org/10.17304/ijil.vol22.2.1904>.
- Akkutay, Berat Lale. *Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, Objektif Rejim Yaratan Andlaşma Teorisi ve Erga Omnes Yükümlülüklerin Andlaşmalarla İlişkisi Çerçevesinde Uluslararası Andlaşmaların Üçüncü Devletlere Etkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Albanese, Francesca. *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territory Occupied Since 1967*. A/HRC/55/73. United Nations, 25 March 2024. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessionsregular/session55/advance-versions/a-hrc-55-73-auv.pdf>.
- Al Jazeera English. *Gaza siege a textbook case of genocide under international law, says legal expert*. Youtube video, 9:03. July 21, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=2VHlds8YTrw>.
- Ambos, Kai. “The 2024 ICJ Advisory Opinion on the Occupied Palestinian Territory – An Introduction.” *Verfassungsblog*, October 9, 2024. <https://verfassungsblog.de/the-2024-icj-advisory-opinion-on-the-occupied-palestinian-territory/>.
- Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*. Order on Declarations of Intervention, 5 June 2023. I.C.J. Reports 2023. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20230605-ORD-01-00-EN.pdf>.
- Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*. Order on Declarations

of Intervention, 3 July 2024. I.C.J. Reports 2024. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20240703-ord-01-00-en.pdf>.

Arsava, A. Fusun. “Soykırım Sözleşmesinin Sınırları – Ukrayna Tarafından Rusya Federasyonu Aleyhine Uluslararası Adalet Divanı Nezinde Açılan Davada Verilen 2 Şubat 2024 Tarihli Ara Karara İlişkin Değerlendirme.” *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1 (2015).

Barrie, George. “Third-Party State Intervention in Disputes Before the International Court of Justice: A Reassessment of Articles 62 and 63 of the ICJ Statute.” *Comparative and International Law Journal of Southern Africa* 53, no. 1 (2020). <https://doi.org/10.25159/0010-4051/6598>

Brown, Chester, and Rhys Carvosso. “Chapter 29: The Interplay between Substantive and Procedural Law in the Settlement of International Disputes.” In *Research Handbook on International Procedural Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024. <https://doi.org/10.4337/9781788970792.00043>

Hofbauer, Jane A. “Chapter 21: Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings.” In *Research Handbook on International Procedural Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024.

International Court of Justice. *Declaration of Intervention of Türkiye, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*. August 7, 2024. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240807-int-01-00-en.pdf>.

International Court of Justice. *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (South Africa v. Israel). Application Instituting Proceedings*, 28 December 2023. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20231228-app-01-00-en.pdf>.

International Court of Justice. *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*. Judgment of 26 February 2007. I.C.J. Reports 2007.

International Court of Justice. *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua Intervening)*, Application by Nicaragua for Permission to Intervene, Judgment of 13 September 1990. ICJ Reports 1990.

International Court of Justice. *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, Application by Honduras to Intervene, Judgment of 4 May 2011. ICJ Reports 2011.

International Court of Justice. “Nicaragua Withdraws Its Application for Permission to Intervene in the Proceedings.” Press release no. 2025/15, April 3, 2025. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20250304-pre-01-00-en.pdf>.

International Court of Justice. *Application of the Genocide Convention (The Gambia v. Myanmar: 7 States Intervening)*. Press release no. 2025/37, July 29, 2025. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/178/178-20250729-pre-01-00-en.pdf>.

International Criminal Court. *Situation in the State of Palestine*. Pre-Trial Chamber I, Decision No. ICC02/172Red. 5 February 2021.

Israel Ministry of Foreign Affairs. “President Herzog Meets with Cypriot President Nikos Christodoulides.” Last modified October 21, 2023. <https://www.gov.il/en/departments/news/president-herzog-meets-with-cypriot-president-nikos-christodoulides-21-oct-2023>.

Israel Ministry of Foreign Affairs. “President Herzog Meets with UK Prime Minister Rishi Sunak.” Last modified October 19, 2023. <https://www.gov.il/en/departments/news/president-herzog-meets-with-uk-prime-minister-rishi-sunak-19-oct-2023>.

Kolb, Robert. *The International Court of Justice*. Oxford: Hart Publishing, 2013.

Lewiandy, Lewiandy, Alicia Hadioetomo, ve Juan Joubert Immanuel Panelewen. "Examining Israel's Non-Compliance with United Nations Security Council Resolution 2728." *Innovative: Journal of Social Science Research* 4, no. 4 (2024): 14017–1431. <https://doi.org/10.31004/innovative.v4i4.12329>.

Longobardo, Marco. "Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem." *American Journal of International Law* 119, no. 2 (2025): 297–305.

Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem. Advisory Opinion. International Court of Justice, 19 July 2024.

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. Advisory Opinion. *I.C.J. Reports* 2004.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States). Judgment. *I.C.J. Reports* 1986.

Miron, Alina, and Christine Chinkin. "Article 63." In *The Statute of the International Court of Justice: A Commentary*, edited by Andreas Zimmermann, Christian Tams, Karin Oellers-Frahm, and Christian Tomuschat, 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2019.

Oda, Shigeru. *The International Court of Justice Viewed from the Bench (1976–1993)*. Vol. 244. *Collected Courses of the Hague Academy of International Law / Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Leiden: Brill | Nijhoff, 1993. https://doi.org/10.1163/1875-8096_pplrde_A9789041100870_01

Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Judgment. *I.C.J. Reports* 2003.

Öğütcü, Osman. «Turkey's Legal Contribution to the South Africa v. Israel Case: An Analysis within the Framework of Article 63 of the ICJ Statute.» *Filistin Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2025. <https://doi.org/10.34230/fiad.1650828>

Palchetti, Paolo. "Opening the International Court of Justice to Third States: Intervention and Beyond." *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 6 (2002).

Reuters. "France, Britain and Others Allowed to Intervene in Myanmar ICJ Genocide Case." Reuters, July 3, 2024. <https://www.reuters.com/world/france-britain-others-allowed-intervene-myanmar-icj-genocide-case-2024-07-03/>.

Rosenne, Shabtai. *The Law and Practice of the International Court, 1920–2005*. Vol. III. Leiden: Brill, 2006.

Schabas, William A. *Genocide in International Law: The Crime of Crimes*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

SETA. "SETA Panelinde Türkiye'nin UAD'de İsrail'e Karşı Açılan Soykırım Davasına Müdahillik Başvurusu Ele Alındı." SETA, August 7, 2024. <https://www.setav.org/yucel-acer/seta-panelinde-turkiyenin-uadde-israile-karsi-acilan-soykirim-davasina-mudahillik-basvurusu-ele-alindi>.

Statute of the International Court of Justice, 26 June 1945. Annex to the Charter of the United Nations. <https://www.icj-cij.org/en/statute>.

Tams, Christian J. *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Tanaka, Yoshifumi. *The Peaceful Settlement of International Disputes*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

Thirlway, Hugh. *The International Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

Thirlway, Hugh. *The Law and Procedure of the International Court of Justice: Fifty Years of Jurisprudence*. Vol. I. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Thirlway, Hugh W. A. *The Law and Procedure of the International Court of Justice: Fifty Years of Jurisprudence*. Vol. II. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Twitter. Prime Minister of Israel (@IsraeliPM). “Tweet.” November 6, 2023, 1:49 p.m. <https://twitter.com/IsraeliPM/status/1721525305393766829>.

United Nations. *Charter of the United Nations*, Article 51. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

Uraz, Onur. “Uluslararası Adalet Divanı’nın Gambiya-Myanmar Davasında Soykırım Suçunun Tespiti Bakımından Karşılaşacağı Dört Temel Hukuki Soruna Dair Bir Değerlendirme.” *Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History* 22 (2021): 29-73.